

TÜRKİYE’DE KATILIM SİGORTACILIĞI VE GELİŞİMİ

Muhammed Hadin ÖNER*

ÖZ

Sigorta, insanoğlunun kendini güvende hissetme güdüsüyle doğmuştur. Yarınların ne tür tehlikeler getireceğini kestiremeyen bireyler ve işletmeler, oluşacak bu risklere karşı kendilerini emniyete almak istemektedirler. Sigortacılık sistemi sayesinde gerçekleşmesi muhtemel ekonomik kayıplar asgari düzeyde tutulmaktadır. Ancak geliştirilen bu sigortacılığın temeli faizli bir model üzerine kurulmuştur. Bu model garar (belirsizlik), riba (faiz), gabar (kumar), risk transferi, toplanan primlerden faizli yatırım araçlarında değerlendirilmesi üzerine inşa edildiği için İslâm hukuku açısından kabul görmemektedir. İslâm dünyasının ihtiyacına binaen farklı bir sisteme ihtiyaç duyulmuş ve alternatif bir model olarak faizden uzak, İslami usul ve prensiplere uygun bir şekilde geliştirilen alternatif sigortacılık sistemi olan katılım sigortacılığı geliştirilmiştir. Katılım sigortacılığı, İslami finans enstrümanlarından birisi olup İslam’ın temel prensiplerine uygun, tarafların risk paylaşımını dikkate alan; yardımlaşma, iş birliği ve dayanışma temelli bir sigorta sistemidir.

Son yıllarda gerek dünyada gerekse ülkemizde ciddi büyüme ivmesi yakalayan İslami finans uygulamaları ve ürünlerinden katılım sigortacılığı, gün geçtikçe daha çok önem kazanmaktadır. Bu öneme binaen katılım sigortacılığa sektöründe faaliyet gösteren şirket sayısı artmış ve sektörün büyüme ivmesi hız kazanmıştır. Çalışmada; katılım sigortacılığı uygulamaları hakkında genel bilgiler verilerek katılım sigortacılığının Türkiye’deki gelişim durumu ele alınmıştır. Böylece Türkiye’de faaliyet gösteren katılım sigortacılığının mevcut durumuna ve gelişimine yönelik teorik bir çerçeve çizilmiştir.

Anahtar Kavramlar: Katılım Sigortacılığı, İslami Sigortacılık, Tekâfül Sigorta Sistemi, İslami Finans.

* Öğr. Gör., Aksaray Üniversitesi, Ortaköy Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, hadinoner@aksaray.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7746-8865>
Makalenin gönderilme tarihi: Eylül 2020 *Kabul tarihi:* Aralık 2020

İSLAMİC INSURANCE AND DEVELOPMENT IN TURKEY

ABSTRACT

Insurance is related to the motivation of human beings to feel safe. Individuals and businesses that cannot predict what dangers tomorrow will bring, they want to secure themselves against these risks. Thanks to the insurance system, possible economic losses are kept to a minimum. However, the basis of the developed insurance system is based on an interest rate model. This model is not accepted in terms of Islamic law, as it is built on the assessment of garar (uncertainty), riba (interest), gabar (gambling), risk transfer, premiums collected in interest-bearing investment instruments. Takaful Sector, which is an alternative model based on the needs of the Islamic world, developed as an away from interest rate and in accordance with Islamic procedures and principles. Takaful Sector one of the Islamic financing instruments and it is an insurance system that is in line with the basic principles of Islam, based on the risk sharing of the parties and solidarity.

Takaful Sector, which is one of the Islamic finance products that have achieved a significant growth momentum both in the world and in our country, is gaining more importance day by day. Due to this importance, the number of companies operating in the participation insurance sector has increased and the growth momentum of the sector has accelerated.

In the study, by giving general information about participation insurance sector, discussed development of Takaful Sector in Turkey. Thus it has been drawn a theoretical framework for the present situation and development of the Takaful Sector in Turkey.

Keywords: İslamic Insurance, Takaful Sector, Islamic Finance

GİRİŞ

İnsanoğlunun varlığından beri çeşitli riskler söz konusudur. Bu risklerin çeşitliliği zamanla artmış ve risklerin zarar boyutu eskiye nazaran daha da yıkıcı boyutlara ulaşmıştır. Mevcut olası risklerin zararlarından kaçınmak ise insanoğlunun doğasında var olan bir husustur. Bu risklerle mücadele etmek kimi zaman geleneksel bir şekilde dayanışmayla, kimi zaman da modern kurumsal şirketler aracılığıyla olmuştur. Kurumsal şirketlerin kurulması ile sigorta sektörü, sosyal ve ekonomik hayat içerisinde yerini fazlası ile almaya başlamıştır. Öyle ki finans sektöründe bankacılıktan sonra en önemli ikinci sektör konumuna ulaşmıştır. Bununla birlikte faizli bir model üzerine kurulan konvansiyonel sigortacılık sistemini kullanmak istemeyen bir kesimin varlığı göz ardı edilemez. Bu hassasiyet üzerine inşa edilen sistem ise katılım sigortacılığı sistemidir.

Dünya da ilk örneklerine 1979 yılında Sudan'da rastladığımız katılım sigorta sistemi, ülkemizde ise ilk defa 2009 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Katılım bankalarının da olumlu etkisi ile sektör büyümeye başlamıştır. Katılım

bankaların sektörün gelişmesindeki payı yadsınamaz. Özellikle son yıllarda kamu katılım bankalarının finans sektörüne girmesi, katılım sigortacılığı sektörünü daha çok hareketlendirmiştir. Kamu otoritesinin teşvikleri ve sektörün hukuki zemininin oluşturulması ile sektör çok hızlı bir büyüme ivmesi yakalamıştır. Sektörde faaliyet gösteren şirket sayısı hızlı bir şekilde artmış, sektörün etkinliğinin ve faaliyetlerinin geliştirilmesi için “Katılım Sigortacılığı Derneği” kurulmuştur. Yakın zamanda da kamu otoritesinin teşvikleri ile katılım reasürans şirketinin kurulacağı beklentisi hâkim olmuştur.

Çalışmada, Türkiye’de ilk faaliyetlerine 2009 yılında başlayan katılım sigortacılığı sektörünün gelişimi ele alınmıştır. Pirim üretiminden, şirket sayısına kadar çeşitli verilerden faydalanılarak sektörün büyümesi incelenmiştir. Bu kapsamda, katılım sigortacılığının mevcut durumu hususunda genel bir çerçeve çizilmiştir.

I. SİGORTA KAVRAMI

Türk Dil Kurumunda İtalyanca “sicurta” kelimesinden türediği belirtilen sigorta kavramı, bireylerin ileride karşılaşılabilecekleri risklere karşı prim karşılığında sigorta şirketleri ile sözleşme yaparak zararlarını telafi etmeleri şeklinde tanımlanmaktadır (Tdk). Türk Ticaret Kanununun 1401. maddesinde ise sigortacılık; “*Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir.*” (Türk Ticaret Kanunu).

Sigortacılık ile ilgili Türk Ticaret Kanunundaki tanım dışında literatürde çok farklı tanımlar vardır. En basit anlamda sigorta; “*İlerde meydana gelme olasılığı bulunan tehlikeden doğacak zararın giderilmesinin, önceden yapılan ödemeler (prim) karşılığında güvence altına alınmasıdır.*” (Güvel ve Güvel, 2018, s. 28). Bir başka tanımda: “*Aynı riske maruz kalan birçok insanın prim ödeme yolu ile sigorta şirketi tarafından bir araya topladığı ve risk gerçekleştiğinde, bu insanlardan toplanarak oluşan fondan, hasarların karşılandığı bir havuz sistemi şeklinde*” adlandırılmaktadır (Bölükbaşı ve Pamukçu, 2009, s. 1).

İnsanın kendini tehlikelere karşı koruma arzusu, varlığından beri süregelen bir duygudur. Bu tehlikelerden korunma durumu zamana, mekâna ve olaylara göre farklılık göstermiştir. Ortaya çıkacak tehlikelere karşı tarihte sigortacılığa benzer önlemler daima alınmıştır. Alınan bu önlemler toplumların örf ve adetlerine, dini inançlarına ve hayat tarzlarına bağlı değişkenlik göstermiştir. İnsanın önceliği olan canını koruma arzusu, zamanla bireylerin zenginleşmesi ile elde ettiği malını koruma arzusu şeklinde çeşitlilik

kazanmıştır. Teknolojik gelişmelerle birlikte artan risklere karşı koruma refleksi sürekli değişmeye başlamıştır.

İnsanların ve işletmelerin tarih boyunca kendisini tehlikelere karşı koruma düşüncesinin ilk örneklerine M.Ö. 4500 yıllarında Mısır'da rastlanılmaktadır. Mısır'da bulunan esnafın kendi aralarında kurdukları yardım sandıkları ile ölen esnafın ailelerine bu sandıktan yardım yaptıklarına dair örnekler vardır (Özbolet, 2017, s. 34). M.Ö. 4000 yılında Babil İmparatorluğu döneminde kervan ticareti yapan tüccarların haydutlar tarafından soyulması ve fidyeye ödemeye mahkûm edilmesi gibi tehlikelere karşı sermayedarlar bu tüccarları ekonomik güçleri ile güvence altına almışlardır. Akabinde bu uygulama Hammurabi kanunları ile yasalaşmıştır. Daha sonraki dönemlerde ve medeniyetlerde deniz ticaretinin de yaygınlaşması ile sigortacılık geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Modern anlamda ilk poliçe 1347 tarihinde İtalya'nın Cenova limanında Santa Clara isimli gemiye düzenlenmiştir (Yaslıdağ, 2017, ss. 15–16).

İnsanlar maruz kaldıkları riskler sonucunda hayatlarını ve en değerli varlıklarını kaybetme durumu ile karşı karşıya kalabilmektedir. Buna cevaben bu riskleri iyi yöneterek riskleri azaltmak, aktarmak ve yönetmek için sürekli teknikler geliştirmişlerdir. Sigorta sayesinde bu tür riskler azaltılmaktadır (Malik ve Ullah, 2019, s. 2). Risklerin azaltılmasına yönelik birçok işletme, bu alanda uzmanlaşmış personeli istihdam ederek hangi alanda ne tür sigorta sözleşmelerinin yapılması hususunda kararlar almaktadır (Sinha ve Vaughan, 1994, s. 12). Günümüzde sigortacılık faaliyetleri finansal piyasalarda bankacılık ile birlikte önemli aktörlerden birisi olmuştur. Finans piyasasındaki bu etkinliği ülke ekonomisine de katma değer sağlamaktadır. Tasarrufların oluşturulması, ekonomik ve sosyal olumsuzlukların azaltılması, devlete vergi sağlanması, toplumsal refahı artırması ve uluslararası ekonomik işbirliklerin artırılması gibi faydaları söz konusudur (Özüdoğru, 2018).

II. KATILIM SİGORTACILIĞI

Literatürde farklı isimler ile adlandırılan katılım sigortacılığı; tekâfül sigorta sistemi, İslami sigorta sistemi, karşılıklı sigorta şeklinde kullanılmaktadır. Türkiye'de ise katılım sigortacılığı ismi tercih edilmektedir. Bu ismin kullanılmasındaki temel sebep, İslami finans sektörünün en büyük paydaşlarından olan faizsiz bankaların "katılım bankası" ismini kullanmasından kaynaklanmaktadır. İslami finansın bir aktörü olan sigortacılıkta da bu ismin kullanılması faizsizlik prensibi çağrışımı yapmaktadır. Böylece Türkiye'de kullanılan bu isimlendirme sayesinde faizsizlik ve İslami finansın karakteristik özellikleri ortaya konulmaktadır. Bu isimlendirmenin kullanılması, katılım sigortacılığının sektörden bağımsız olmadığını göstermektedir (Özcan ve Hazıroğlu, 2000).

İslam iktisadında sigortacılık kavramı ilk defa İbn Âbidîn tarafından “sevkere” kelimesi ile literatüre kazandırılmıştır (Dalgın, 2009, s. 159). İslam ekonomisi literatüründe tekâfül olarak kullanılan kelime “kafala” kelimesinden gelmekte olup “birine yardım etmek, birinin ihtiyaçlarını karşılamak için sorumluluk almak” anlamlarında kullanılmaktadır (Kwon, 2007). Tekâfül kelimesinin anlamı ise ortak sorumluluktur. Özü itibariyle bakılacak olursa İslam hukuku ile çelişmeyecek anlamlar taşımaktadır (Billah, 2019, s. 67). İslami sigortacılığın genel prensipleri Kur’an, Sünnet ya da Peygamber Efendimizin geleneklerine dayanmaktadır. Bu hususlar İslam hukukunun temel kaynakları kabul edilmektedir. İslam hukukun diğer tüm ikincil kaynakları da bu iki temel kaynağa dayandırılmalıdır (Tolefat ve Asutay, 2013, s. 27) .

İslami Finansal Kuruluşlar için Muhasebe ve Denetim Kurumunun (AAOIFI) 26 numaralı standardında İslami sigorta: “ Belirli rizikolara maruz kalan şahısların bu rizikoların gerçekleşmesiyle ortaya çıkacak zararların telafisi üzerinde anlaşmalarıdır” şeklinde tanımlanmaktadır (AAOIFI, 2018, s. 666). İslami Finansal Hizmetler Kurulu’nun (IFSB-16) tanımına göre İslami sigorta Arapça bir kelime olup “dayanışma” anlamına gelmektedir. Bir grup katılımcının kendi aralarında anlaşarak gerçekleşmesi muhtemel risklerin zararlarından korunmayı amaçlamaktadır. Bu amaç için belirli bir miktar meblağı “teberrü” adı altında ortak fona yatırarak bu fondan zararların tazmini sağlanmaktadır (IFSB, 2013). Yani kısaca katılımcılar arasında riskin paylaşılması faaliyeti söz konusudur (Dinç, 2019a, s. 55).

İslam’da sigortacılık akile sistemine dayanmaktadır. *“Akile, insanın başkasını öldürmesine mani olan ve bu hususta ona yardım eden dayanışma grubudur.”* Akile de hataen öldürme ve yaralamalardaki kan ve can diyeti için ortaya çıkan yüklü miktardaki borçların, yardımlaşma yolu ile ödenmesi esasına dayanmaktadır (Beşer, 2016, ss. 167–177). Yardımlaşma düşüncesi üzerine kurulan katılım sigortacılığı zaman zaman kooperatif sigortacılığı şeklinde yorumlanmakta ve bu sigortacılık türüne benzetilmektedir. Bu benzetmenin arka planında katılımcıların gönüllülük esasına göre katılım sağlamaları ve karşılıklı yardımlaşma esaslarına bağlı bir araya gelmeleri yatmaktadır (Üstün, 2014).

Katılım sigorta sistemi, beklenmedik maddi risklere karşılık finansal güvence sağlamak için karşılıklı finansal işbirliğinin yapıldığı işlemidir. Bu işlemde katılımcı (sigortalı) şeklinde adlandırılan taraf, Tekâfül operatörü (sigortacı) diye bilinen bir başkasına katkı payı ödeyerek (teberru), ortaya çıkması muhtemel riskler ve risklerin zararları karşısında belirli yasal yükümlülükler altında kendisini mali bir şekilde güvenceye almaktadır. Bununla birlikte söz konusu risklerin meydana gelmemesi ve katılımcının mali herhangi bir zarara maruz kalmaması durumunda mudaraba ortaklığı tekniği ilkelerine göre, sağladığı katkı payının tamamını alma hakkına sahiptir. Bu işlemde, hem tekâfül şirketi hem de katılımcı finansal risklere karşı birbirlerine yardım etmiş olmaktadır (Billah, 2019, s. 3).

Katılım sigorta sisteminin bazı temel karakteristik özellikleri vardır. Yapılan bütün işlemler samimiyet ve ihlasla yapılmaktadır. Sigortacılık işlemlerinde taraflar sadece kazanç elde etmek için değil, bilakis dayanışma ve kardeşlik ilkeleri gereği beklenmedik kayıp ve zararlardan kurtulmak amacıyla sigortacılık faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Taraflar İslam hukuk ilkelerine bağlı hareket etmektedir. İslam hukukunca onaylanmamış hiçbir işlem katılım sigorta sistemine entegre edilmemektedir. Sistemin özü ahlaki ilkelere dayanmaktadır. Katılım sigorta sistemindeki sözleşmelerin ve uygulamaların toplumsal ahlaka uygun olması gerekmektedir. Katılım sigorta sözleşmelerinde tarafların son derece iyi niyetli, dürüstlük ve doğruluk ilkelerine uymaları gerekmektedir (Billah, 2019, ss. 53–54).

Katılım sigorta sistemi, Allah'ın tayin ettiği kişinin hayatının, ölümünün ve kaderinin geçersiz kılınması ve maddi kazanç için bu hükmün önüne geçilmesi anlamına gelmemektedir. Bu sistem sadece gelecekte oluşabilecek beklenmedik hasarları, kayıpları ve tehlikeleri koruma amacıyla yapılmaktadır. Böylece karşılıklı yardım ve işbirliği şuuru ile Allah'ın da rızası sağlanmış olacaktır. Sonuçta Allah dünya hayatındaki zorlukların üstesinden gelmek için çaba sarf etmeyi ve tedbir almayı yasaklamamaktadır (Billah, 2019, s. 9).

Katılım sigortacılığı gelecekte meydana gelecek tehlikelere karşı işbirliği ve karşılıklı yardımlaşma anlayışına dayanmaktadır. Bu husus, Kur'an-ı Kerim'de zikredildiği gibi “Doğruluk ve dindarlık konusunda birbirinize yardım edin, ama günah ve haksızlık konusunda yardımlaşmayın” (*Kuran-ı Kerim,5:2*) anlayışı ile de örtüşmektedir. Ayrıca, katılım sigorta kavramı, her bir birey için genel riski en aza indirmek amacıyla çok sayıda insan arasında riski dağıtma uygulamasını somutlaştırmakta, bu da toplumdaki yoksulluk oranlarının azaltılmasına katkıda bulunmaktadır (Tofeş ve Asutay, 2013, s. 10).

Katılım sigortacılığı, sigortalıya fazla bir maddi kazanç elde etme fırsatı sunmamaktadır. Bilakis beklenmedik riskler karşısında uğradığı zararın telafi edilmesini sağlamaktadır. Zararın tazmini sigortalı ve sigortacı tarafından karşılıklı kararlaştırılmaktadır. Bu durum ayrıca her iki tarafın işbirliği içerisinde olduğunu göstermektedir (Billah, 2019, s. 22). İşbirliği belirli sözleşme modelleri ile sağlanmaktadır. Bu modeller mudâra, vekalet ve karma (hibrit) modellerdir (Arzova ve Şahin, 2020).

III. KATILIM SİGORTACILIĞI TÜRLERİ

Katılım sigortacılığı; karşılıklı sigorta (kooperatif) ve katılım sigortacılığı (Şirket Sigortacılığı) şeklinde ayrıma tabi tutulmaktadır (Söyler, 2018, s. 43). Karşılıklı Sigorta türü, kooperatif mantığı ile hareket eden karşılıklı yardımlaşma ve dayanışmaya göre faaliyetlerini sürdüren bir sigorta çeşididir. Türk Ticaret Kanununun (6102) 1402. maddesinde karşılıklı sigorta türü “Birden çok kişinin birleşerek içlerinden herhangi birinin, belli bir rizikonun gerçekleşmesi durumunda doğacak zararlarını tazmin etmeyi borçlanmaları

karşılıklı sigortadır. Karşılıklı sigorta faaliyeti ancak kooperatif şeklinde yürütülebilir.” (TTK).

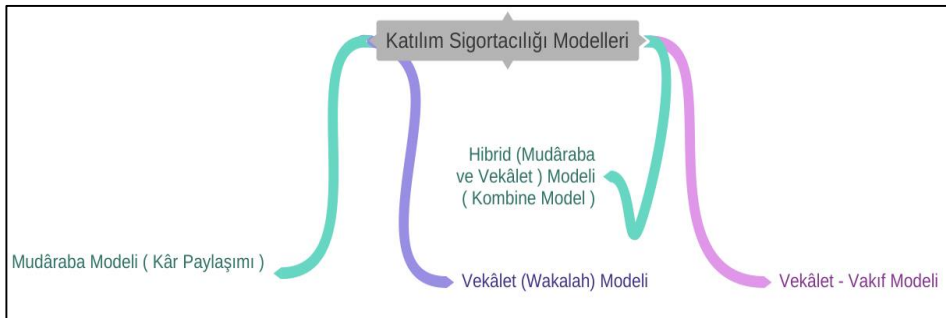
Katılım Sigortacılığı türü, Katılım Sigortacılığı Yönetmeliğinde: “Katılımcıların kendileri ile diğer katılımcıların tazminat ve/veya birikim ödemelerine ilişkin taleplerinin karşılanmasını teminen oluşturulan risk fonuna katkıda buldukları, söz konusu fonun sigortacılık faaliyeti yapmasına izin verilmiş bir sigorta şirketi tarafından katılım finans ilkelerine uygun olarak yönetildiği ve ortak risk paylaşımı ile dayanışma esaslarına dayanan sigorta türüdür” şeklinde tanımlanmıştır (Hazine Müsteşarlığı, 2017).

Katılım sigortacılığı literatürde aile tekâfülü ve genel tekâfül şeklinde de sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır (Tolefat ve Asutay, 2013, s. 33). Aile Tekâfülü türünde kişinin sağlığı ile ilgili herhangi bir risk ile karşı karşıya kalması durumunda sigortalıya ya da onun ailesine maddi yardım sağlayan bir sigorta türüdür. Genel tekâfül sigortacılık türünde sigortalıların mal varlıkları üzerinde oluşacak zararlar sonucunda sigorta şirketlerinin tazminat ödediği sigortacılık türüdür (Yavuz ve Özdemir, 2016, s. 424).

IV. KATILIM SİGORTACILIĞI MODELLERİ

Katılım sigortacılığında uygulanan farklı modeller bulunmaktadır. Bu modellerin temelinde risk paylaşımı söz konusu olup oluşturulan ortak havuzda çok sayıda katılımcı yer almakta ve gerçekleşen riskler bu havuzlardan karşılanmaktadır (Terzioğlu, 2019, s. 15). Şekil 1’de görüleceği üzere bu modeller mudâra, vekâlet, hibrit ve vekâlet-vakıf şeklindedir.

Şekil 1: Katılım Sigortacılığı Modelleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

A. MUDÂRABA MODELİ (KÂR PAYLAŞIMI)

Mudâra; taraflardan birinin emeğini, diğerinin ise sermayesini ortaya koyarak emek-sermaye şeklinde iş modelini ifade etmektedir (Bernard, 2013).

Mudâraba ortaklığı modeli kâr paylaşım esaslı modeldir. Katılım sigorta şirketi emeğini ortaya koyarken sigortalılar yatırdıkları primler ile sermayelerini ortaya koyarlar. Katılım sigorta şirketi toplanan bu primleri katılım sigorta fonuna aktararak işletmektedir. Mudâraba sözleşmesinde anlaşılan oranlardan elde edilen kârları dağıtırlar. Risk sonucu ortaya çıkan zararlardan sermayedarlar sorumlu olmaktadır. Bu model türlerinde kâr dağıtımını sadece özkaynaklardaki artışlarda geçerli olmaktadır (Yavuz ve Özdemir, 2016, s. 425). Bu model türünde toplanan fonlar İslami prensiplere uygun yatırım ürünlerinde (katılım hesapları, katılım endeksi, sukuk) değerlendirilmektedir (Aslan, 2015). Bu model katılım sigortacılığının ilk uygulayıcısı şirketler tarafından kullanılmıştır. Halen Türkiye dâhil birçok ülkede uygulanmaktadır (Altıntaş, 2016).

B. VEKÂLET (WAKALAH) MODELİ

Vekalet modeli, Katılım Sigortacılığı Yönetmeliğinde; “*Şirketin, risk fonunun yönetimi ile sigortayla ilgili diğer teknik ve yasal işlemleri karşılığında vekâlet ücreti aldığı şirket yönetim modeli*” şeklinde tanımlanmıştır (Hazine Müsteşarlığı, 2017). Bu model türü de mudâraba modeline benzerlik göstermektedir. Riskler sonucu ortaya çıkan hasar ödemeleri neticesinde oluşan fazla paralar katılımcılara ödenmektedir. Mudâraba modelinden temel farkı ise katılım sigorta şirketi prim fazlalıklarından herhangi bir pay almamaktadır. Vekâlet modelinde katılım sigorta şirketleri sigortacılık işlemlerinde katılımcılardan sadece vekâlet ücreti almaktadır. (Yavuz ve Özdemir, 2016, s. 426). Vekâlet katılım sigorta modeli, faizsiz sigortacılığının temel teorisini oluşturacak düzeyde önemli bir modeldir (Dinç, 2019a, s. 55).

C. HİBRİD (MUDÂRABA VE VEKÂLET) MODELİ (KOMBİNE MODEL)

Hibrid modeli, Katılım Sigortacılığı Yönetmeliğinde; “*Şirketin, risk fonu yönetimi ile sigortayla ilgili diğer teknik ve yasal işlemler karşılığında vekâlet ücreti aldığı, teknik karın tamamının katılımcılara dağıtıldığı fakat yatırım karının katılımcı ile şirket arasında önceden belirlenmiş bir oran üzerinden paylaşıldığı model*” şeklinde tanımlanmıştır (Hazine Müsteşarlığı, 2017). Katılım sigortacılığı modellerinden hibrid model, mudâraba ve vekâlet modellerinin birlikte uygulandığı bir modeldir. Bu modelde katılım sigorta şirketi yapmış olduğu sigortacılık hizmetleri sonucunda katılımcılardan vekâlet ücreti alırken, yatırımlar sonucu elde edilen kârdan da daha önceden anlaşılan oranlardan belirli bir kâr almaktadır (Yavuz ve Özdemir, 2016, s. 428).

D. VEKÂLET - VAKIF MODELİ

Vekâlet-vakıf modeli sigortacılıkta, katılım sigortacılığı faaliyetinde bulunan şirket öncelikle bir vakıf kurmakta ve belirlemiş olduğu sermaye tutarını kurmuş olduğu bu vakfa aktarmaktadır. Vakfa yatırılan sermayeye katılımcıların primleri de eklenerek sigortacılık faaliyetleri yürütülmektedir. Vakıf yönetimi bu işlemler için sabit bir ücret almaktadır (Yazıcı, 2015, s. 50).

Bütün sigortacılık işlemleri katılımcılar menfaatine uygun bir şekilde yapılmaktadır (Wahab, Lewis ve Hassan, 2007). İşleten fonlar sonucunda elde edilen kârlar danışma kurullarının onayı doğrultusunda değerlendirilmektedir (Abdullah ve Yaacob, 2012).

V. KATILIM SİGORTACILIĞININ KONVANSİYONEL SİGORTACILIKTAN FARKLARI

Sigortacılıkta temel gaye, gerçekleşmesi muhtemel bir tehlikenin önlenmesidir. Bu anlamda katılım sigortacılığı ile konvansiyonel sigortacılık aynı amaç etrafında faaliyetlerini sürdürmektedir. Ancak bu amaç dışındaki bütün biçimsel ve temel konularda aralarında ciddi farklar bulunmaktadır (Söyler, 2018, s. 41). Her bir sigorta sözleşmesinin detaylarında bu farklılıklar ortaya çıkmaktadır (Tolefat ve Asutay, 2013, s. 45).

Katılım sigortacılığının kendine münhasır özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler risk paylaşımı, karşılıklı yardımlaşma, toplanan primlerin İslami prensiplere uygun şekilde yatırım araçlarında değerlendirme ve karşılıklı garantörlük şeklindedir (Askari, Iqbal ve Mirakhor, 2015, ss. 210–211). Katılım sigortacılığını konvansiyonel sigortacılıktan ayıran en temel fark; mudâraba ortaklığına dayalı bir sistem olması (kâr paylaşımını esas alması) ve İslam hukukuna aykırı işlemlerden uzak durmasıdır. Katılım sigorta sisteminde riba / faiz yer almamaktadır. Sigortalıya ve sigortacıya kâr ödeyen mudâraba ortaklığı benimsenmektedir. Mudâraba ortaklığı ile elde edilen kârlar sözleşmedeki taraflar arasında paylaşılmaktadır (Billah, 2019, ss. 4–5). Konvansiyonel sigortacılıkta poliçeler için toplanan primler her türlü yatırım araçlarında değerlendirilirken katılım sigortacılığı için toplanan primler İslam hukukuna uygun bir şekilde faiz ve haram sayılan yatırım enstrümanları dışında değerlendirilmektedir (Söyler, 2018, s. 29).

Katılım sigortacılığı risk paylaşım esasına dayanmaktadır. Riske maruz kalacak kişilerin sigorta karşılığında yatırdıkları primler ortak bir havuza yatırılarak ortaya çıkacak zararlar bu havuzlardan karşılanmaktadır. Herhangi bir zararın ortaya çıkmaması durumunda ise havuzlardan elde edilen kârlar ortaklara yani prim yaptıran sigortalılara dağıtılmaktadır. Bir anlamda katılım sigortacılığına aktarılan primler yatırım aracı şeklinde değerlendirilmektedir. Ancak konvansiyonel sigortacılıkta risk tek taraflı olarak sadece sigorta şirketine aktarılmaktadır. Şayet bir risk ortaya çıkarsa sigorta şirketi ilgili zararı tazmin ederken, herhangi bir riskin gerçekleşmemesi durumunda sigortalılar tarafından yatırılan primlerin tamamı sigorta şirketinde kalmaktadır (Yavuz ve Özdemir, 2016, s. 422). Konvansiyonel sigortacılıkta yapılan sözleşmeler bahis anlaşmalarıdır. Sözleşmelerin kumar niteliğinde olması, bir tarafın zarar görmesi, toplanan primlerin faizli enstrümanlarda değerlendirilmesi hususlarından dolayı İslâm âlimlerince caiz görülmemektedir (Hancı, 2007, s. 143).

Bütün bu farklara rağmen katılım sigortacılığının geleneksel sigortacılık ile aynı olduğu düşünülebilir. Ancak yapı olarak aynı olmadığı bir gerçektir. Karşılıklılık esasına dayanan katılım sigorta sistemi, belirli bir miktar bedel ödeyerek aynı tehlikelerle karşı karşıya kalan kişilerin ortaklığı üzerine uygulanan bir sistemdir. Sisteme dâhil olanlardan birisi, tehlike nedeniyle zarara uğrarsa, o kişinin zararı toplanan meblâğdan giderilmektedir. Toplanan miktar, kayıpların telafisi için yeterli değilse, ilgili toplanan miktar arttırılmaktadır. Şayet yapılan tazminat ödemeleri sonucunda ilgili tutar artarsa, ya üyelere iade edilmekte ya da gelecekte gerçekleşmesi muhtemel risklerin zararları için yedek akçe şeklinde saklanmaktadır (Malik ve Ullah, 2019, s. 35). Tablo 1’de katılım ve konvansiyonel sigortacılık karşılaştırması özet olarak yer almaktadır.

Tablo 1. Katılım ve Konvansiyonel Sigortacılığının Karşılaştırılması

	Katılım Sigortacılığı	Konvansiyonel Sigortacılık
Sözleşme	Bağış/acente veya kâr-zarar sözleşmesinin birleşiminden oluşan karma bir yapıya sahiptir.	Sigortalıların poliçelerin alıcısı olduğu bir satın alma sözleşmesidir.
Şirket	Pay sahipleri katılımcıların adına bir acente gibi hareket eder ve sigortacı yerine operatör/işletmen olarak adlandırılır.	Sigortalılar ve sigorta şirketi arasında birebir bir ilişki mevcuttur.
Underwriting Zararı	Katılımcılar tekâfül fonunun da sahibi olduğu için underwriting riskini de onlar üstlenmektedir.	Sigorta şirketi underwriting riskini üstlenir.
Katkı(Teberru) / Prim	Katılım sigortacılığı gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu nedenle alınan katkılar teberru (bağış) olarak adlandırılır.	Sigortalıların sigorta şirketine ödedikleri meblağa prim denilmektedir.
Katkı(Teberru) / Prim Ödenme Şekli	Dönemsel ya da tek seferde gerçekleştirilebilen katkılar tekâfül fonuna aktarılır.	Sigortalıların ödenmiş olduğu primlerin sahibi sigorta şirkettir.
Katkı(Teberru) / Prim Sahipliği	Toplanan katkılar katılımcıların ortak sahipliğinin olduğu tekâfül fonuna aktarılmakta ve operatör tarafından yönetilmektedir.	Ödenen primlerin sahipliği sigorta şirketine aittir.
Katkı(Teberru) / Prim Ödemesinin Gecikmesi	Gecikme durumunda katılım sigorta şirketi faiz işletemez.	Primlerin geç ödenmesi durumunda faiz işletilir.

Tablo 1’in devamı...

	Katılım Sigortacılığı	Konvansiyonel Sigortacılık
Sigorta Rizikosu	Katılımcıların rizikosu tekâfül havuzuna aktarılır.	Sigortaların rizikosu sigortacılara kaydırılır.
Prim Fazlası ve Rezervler	Underwriting fazlası üzerinde katılımcıların ortak sahipliği vardır.	Sigortacı, rezerv ve prim fazlasının sahibidir.
Yatırım	Tekâfül fonundaki ve pay sahiplerinin fonundaki varlıklar İslami usullere uygun yatırım araçlarına yönlendirilir.	Yasal düzenlemelerde belirlenen kurallar dışında herhangi bir sınırlama mevcut değildir.
Yasal Düzenleme	Tekâfül için belirlenen yasal düzenlemeler ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Ayrıca İslami bir Danışma Kurulunun kurulması gerekmektedir.	Belirlenen (seküler) yasal düzenlemelere tabidir.
Muhasebe	Bir bilanço ve iki gelir tablosu mevcuttur. Şirketin ve katılımcıların gelirleri ayrı hesaplanır. Bazı ülkelerde AAOIFI standartlarının uygulanması gerekir.	Şirketin birer bilançosu ve gelir tablosu mevcuttur.
Reasürans / Retekâfül	Katkıların retekâfül şirketine devredilmesi gerekmektedir. Anca retekâfül şirketinin yokluğu durumda İslam hukukçuları belli şartlarla tekâfül şirketlerinin konvansiyonel reasürans şirketleriyle çalışmasına müsaade etmiştir.	Primler (ve risk) reasürans şirketine devredilir.

Kaynak: Aslan, 2015, s. 101

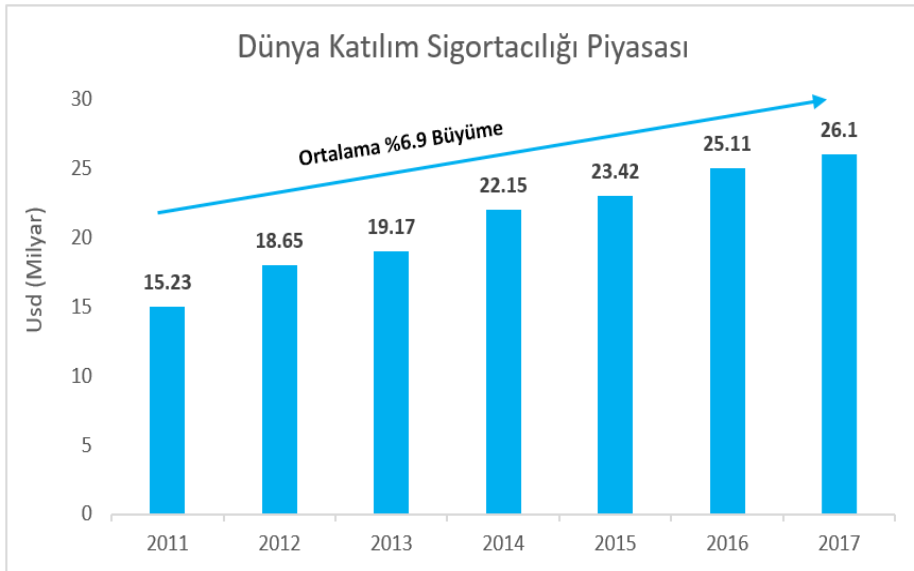
VI. DÜNYA’DA KATILIM SİGORTACILIĞI

Katılım sigortacılığı Müslüman toplumlara nazaran batıda daha hızlı gelişmiştir. İslam topraklarında katılım sigortacılığının gelişmemesinin temel sebeplerinden birisi ortaya çıkan zararlarının yardımlaşma ile çözülmesidir (Hacak, 2006). Bir diğer sebebi ise İslam dininde sigortacılıkla ilgili açık beyanların yer almamasıdır. Kaldı ki İslamiyet’ten sonra sigortacılığa ilk kez cevaz veren 1800 yıllarında İbn-i Abidin olmuştur (Söyler, 2018, s. 36). Bu fetva akabinde 1979 yılında Sudan’da ilk katılım sigorta şirketi kurulmuştur (Ayub,

2007, s. 428). Zamanla dünyada katılım sigortacılığı sadece İslam ülkelerinde değil birçok ülkede uygulanmaya başlanılmıştır (Söyler, 2018, s. 1). Bu gelişim ile birlikte katılım sigortacılığı dünyadaki pazar payını sürekli arttırmaktadır. Hâlihazırda dünyada 306 katılım sigorta şirketi faaliyetlerini sürdürmektedir (Islamic Financial Service Board, 2019, s. 5).

Katılım sigortacılığı uygulamalarının mevcut durumuna bakıldığında, 2018 yılı itibariyle İslami finans sektörünün küresel büyüklüğü olan 2.2 trilyon Amerikan Doları içerisindeki payı sadece %1.26'dır. Diğer tarafta katılım sigortacılığı bütün dünyada 26 milyar dolar dolaylarında prim üretimi gerçekleştirmiştir (Laçınbala ve Ünsal, 2019). Bu prim üretimine rağmen küresel sigortacılık sektöründeki 5.2 trilyon Amerikan Doları içerisindeki katılım sigortacılığının payı %1 bile değildir (Dinç, 2019b). Grafik 1 incelendiğinde 2011 yılında 15 milyar dolar prim üreten katılım sigortacılığı 2017 yılında 26 milyar dolar prim üretmiştir. Bu 6 yıllık süre zarfında sektör ortalama %6.9 büyüme oranına ulaşmıştır.

Grafik 1. Dünya Katılım Sigortacılığı Piyasası

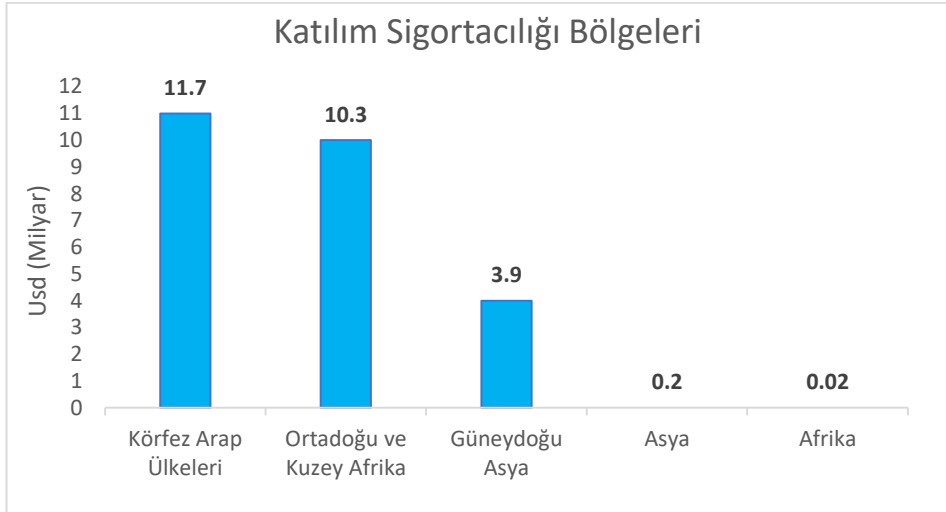

Kaynak: IFSB Stability Report 2009 (IFSB, 2019)

Katılım sigorta fonlarının coğrafi dağılımına Grafik 2’de bakıldığında %45’ini GCC (Körfez İşbirliği Konseyi) ülkelerinin (Suudi Arabistan, Kuveyt, Umman Sultanlığı, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri), %45’inin MENA bölgesinin (Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesi) ve %16’sının Güneydoğu Asya ülkelerinin (Malezya, Endonezya, Brunei) oluşturduğu görülmektedir (Dinç,

2019b). Katılım sigorta sektörünün en büyüğü 245 milyar dolar prim üretimi ile Suudi Arabistan’dır. Bu ülkeyi 100 milyar dolar ile Malezya ve 80 milyar dolar ile Birleşik Arap Emirlikleri izlemektedir (Terzioğlu, 2019, s. 38). Prim üretiminde Suudi Arabistan’ın gerisinde olsa bile Malezya, katılım sigortacılığı pazarında önemli ve öncü ülkelerin başında gelmektedir (Çipil, 2019, s. 230). Bunun temel sebebi Malezya’nın finansal işlemlerin her aşamasında İslami kuralları diğer ülkelere göre daha çok dikkate alması ve deniz ticaretinin ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip olmasıdır. Bu sebepten dolayı Malezya’daki katılım sigortacılığı uygulamaları ve gelişimi diğer ülkelere göre daha hızlıdır (Çalık, 2011, ss. 56–57)

Grafik 2. Katılım Sigortacılığı Bölgeleri

Kaynak: IFSB Stability Report 2009 (IFSB, 2019)

VII. TÜRKİYE’DE KATILIM SİGORTACILIĞIN GELİŞİMİ

İslami finans ürünlerinden katılım sigortacılığı, tıpkı İslami finansın emekleme aşamasında olduğu gibi çok yeni bir sistemdir. 1970’li yıllarda dünyada faizsiz bankacılık şeklinde gelişmeye başlayan İslami finans sistemi Türkiye’de 1985 yılında şekillenmeye başlamış ve ilk katılım bankaları kurulmuştur. İslami sigortacılık katılım bankacılığına nazaran çok daha sonra uygulama alanı bulmuştur. Türkiye’de katılım sigortacılığı alanında kurulan ilk sigorta şirketi 2009 yılında Neova sigorta şirkettir. 2013 yılında Albaraka Türk Katılım Bankası ve Kuveyt Türk Katılım Bankası’nın ortaklığında Katılım Emeklilik ve Hayat A.Ş. pür katılım sigortacılığı yapmak üzere kurulmuştur. Akabinde de 2015 yılından itibaren pencere usulüne göre sigortacılık yapan firmalar katılım sigortacılığı hizmetleri vermeye başlamıştır (Söyler, 2018, s.

38). Son olarak Bereket Sigorta ve Emeklilik tarafından iki katılım sigorta şirketi kurulmuş olup bu şirketlerin global ölçekte katılım sigortacılığı alanında örnek uygulamalar ile ön plana çıkması beklenilmektedir (Dinç, 2019a, s. 53).

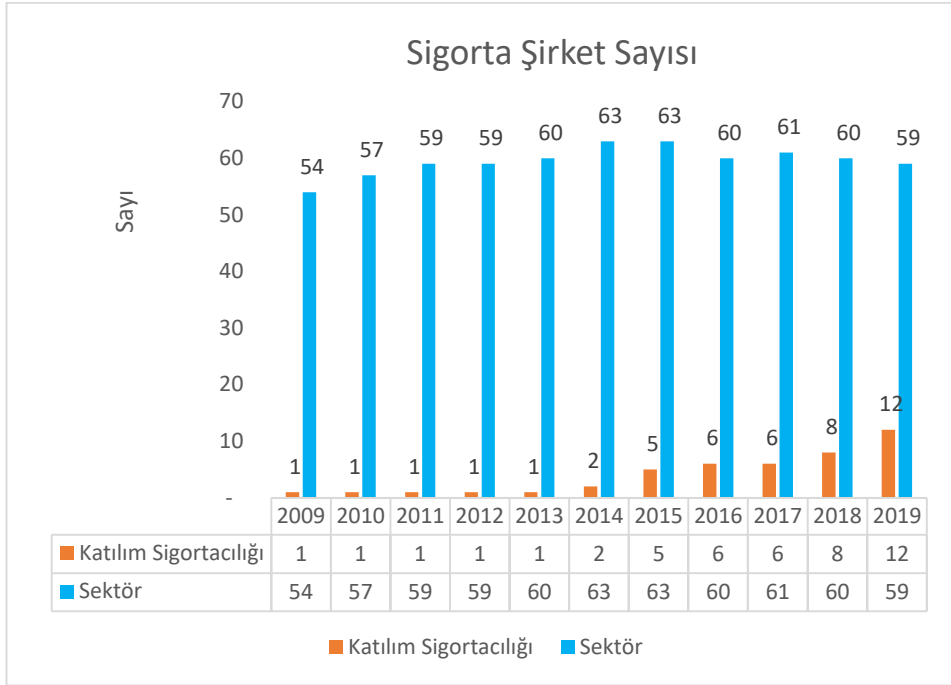
Katılım sigorta sistemi Türkiye’de uzun süre bağımsız yasal bir mevzuatı olmadan faaliyetlerini sürdürmüştür. Ancak katılım sigortacılığı uygulamalarını kısıtlayıcı hukuki bir durum da söz konusu olmamıştır. Bağımsız düzenleme ilk defa 2017 yılında Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanan “Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” ile mevzuata girmiştir (Öner, 2018). Yönetmelik ile birlikte katılım sigortacılığının uygulamaları, gelişimi, işleyişi gibi birçok hususu düzenlenmiştir. Bu yönetmelik ile katılım sigortacılığının hukuki zemini oluşturulmuştur. Ayrıca “pencere usulüne” tabii konvansiyonel sigortacılığın yanında katılım sigortacılığı yapmanın da hukuki zemini oluşturulmuştur. Bu yönetmeliğin geçici 1.maddesine göre bu süre 3 yıl olup ilgili kamu kurumu tarafından gerekli görülmesi halinde 2 yıl daha uzatılmasına karar verilmiştir (Hazine Müsteşarlığı, 2017).

Yönetmeliğin yayınlaması ile birlikte katılım sigortacılığı sistemine yönelik çalışmalar hız kazanmış ve katılım sigortacılığı yapmak isteyen yeni şirketler sektöre girmiştir. Henüz gelişim aşamasında olan sektörde hâlihazırda 6 adet pür katılım sigortacılığı, 8 adet de pencere usulüne dayalı katılım sigortacılığı yapan şirket bulunmaktadır. Toplam 14 şirketin sektörden aldığı pazar payı ise %5 civarlarındadır.

Gerek sektörün gelişmesi gerekse piyasada faaliyet gösteren şirket sayılarının artmasıyla birlikte bu kuruluşları tek çatı altında toplayan Katılım Sigortacılığı Derneği 2016 yılında faaliyete başlamıştır (Söyler, 2018, s. 38). Dernek tüzüğüne göre Katılım Sigortacılığı Derneğinin temel amacı; Türkiye’de “*Dernek, Ülkemizde faaliyet gösteren katılım sigortacılığı kapsamındaki sigorta şirketlerinin, uluslararası faizsiz sigortacılık esasları olarak bilinen katılım sigortacılığı prensipleriyle faaliyetlerinin geliştirilmesi ve etkinleştirilmesini sağlamak ve bu konuda çalışmalar yapan kişi ve kuruluşlara destek vermek amacı ile tesis edilmiştir*” şeklindedir (Katsider).

VIII. TÜRKİYE’DE FAALİYET GÖSTEREN KATILIM SİGORTA ŞİRKETLERİ

2017 yılında katılım sigortacılığı ile ilgili yönetmeliğinin uygulamaya alınması ile birlikte sektörde faaliyet gösteren şirket sayısında hızlı bir artış olmuştur. Grafik 3’de görüleceği üzere 2009 yılından 2014 yılına kadar sadece 1 katılım sigorta şirketi faaliyet gösterirken 2014 yılından itibaren şirket sayısında artışlar yaşanmış ve 2019 yılında bu sayı toplam 12’ye ulaşmıştır. Sektörde ise katılım sigortacılığında olduğu kadar yüksek bir artış söz konusu olmayıp 2009 yılında 54 olan şirket sayısı 2019 yılında 59’a yükselmiştir.

Grafik 3. Türkiye’de Sigortacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Şirketler

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği verilerden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2’de ise detaylı bir şekilde katılım sigortacılığı sektöründe faaliyet gösteren şirketler yer almaktadır. Sektörde pür bir şekilde katılım sigortacılığı yapan toplam 6 sigorta şirketi bulunmaktadır. Pencere usulüne göre (katılım sigortacılığı ve konvansiyonel sigortacılığı birlikte yapan) faaliyet gösteren şirket sayısı ise 8’dir. 2017 yılında çıkartılan yönetmelik henüz uluslararası yatırımcıların ilgisini çok fazla çekmemiş ve sektöre ağırlıklı yerli yatırımcılar girmiştir.

Tablo 2. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Sigorta Şirketleri ve Ortaklık Yapısı

No	Şirket İsmi	Model	Büyük Ortak
1	Bereket Sigorta A.Ş.	Tam (Pür) Katılım Sigortacılığı	Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği
2	Neova Sigorta A.Ş.	Tam (Pür) Katılım Sigortacılığı	Kuveyttürk Katılım Bankası A.Ş.
3	Doga Sigorta A.Ş.	Pencere Katılım Sigortacılığı	Şahıslara Ait
4	Katılım Emeklilik ve Hayat A.Ş.	Tam (Pür) Katılım Sigortacılığı	Kuveyttürk Katılım Bankası A.Ş. & Albarakatürk Katılım Bankası A.Ş.
5	Bereket Emeklilik ve Hayat A.Ş.	Tam (Pür) Katılım Sigortacılığı	Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği
6	HDI Sigorta A.Ş.	Pencere Katılım Sigortacılığı	HDI International AG (Almanya)
7	Türkiye Hayat ve Emeklilik A.Ş.	Pencere Katılım Sigortacılığı	Türkiye Varlık Fonu A.Ş.
8	Türkiye Sigorta A.Ş.	Pencere Katılım Sigortacılığı	Türkiye Varlık Fonu A.Ş.
9	Unico Sigorta A.Ş.	Pencere Katılım Sigortacılığı	Kibele B.V. (Hollanda)
10	Groupama Hayat A.Ş.	Pencere Katılım Sigortacılığı	Groupama Investment A.Ş. (Fransa)
11	Bereket Katılım Hayat A.Ş.	Tam (Pür) Katılım Sigortacılığı	Bereket Emeklilik ve Hayat A.Ş.
12	Bereket Katılım Sigortası A.Ş.	Tam (Pür) Katılım Sigortacılığı	Bereket Sigorta A.Ş.

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği ve Şirket web sitesindeki verilerden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3’de yer alan bilgilere göre 2019 yılında sektörün en büyük şirketi Neova Sigorta A.Ş.’dir. Neova sigorta şirketini ise Bereket sigorta şirketi takip etmektedir. 2019 yılında sektör toplam 3.4 milyar TL prim tahsilatı yaparken 2018 yılında bu tutar 2.2 milyar TL’dir. 2019 yılında sektör toplam %54’lük bir büyüme ivmesi yakalamıştır. En yüksek büyüme hacmini %513 oran ile Bereket Emeklilik A.Ş. yakalarken onu %162 oran ile Bereket Sigorta A.Ş. ve %116 oran ile Ziraat Sigorta A.Ş. yakalamıştır. Doğa Sigorta A.Ş. ve Vakıf Emeklilik A.Ş. 2019 yılında önceki yıla göre küçülme yaşamıştır. 2019 yılında katılım sigortacılığı alanında hizmet veren yeni şirketler de ilk poliçelerini

oluşturmuşlardır. 2019 yılı içerisinde henüz faaliyete geçen Bereket Katılım Hayat A.Ş. ve Bereket Katılım Sigortası A.Ş. prim üretimi gerçekleştirmemiştir. 2019 yılı prim üretimleri incelenecek olursa Neova Sigorta ve Bereket Sigorta toplam katılım sigortacılığı prim üretiminin % 79’una sahiptir.

Tablo 3. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Sigorta Şirketlerinin 2019-2018 Yılları Prim Üretimleri

No	Şirket Adı	2019		2018		Değişim (%)
		Toplam Üretim (TL)	Pazar Payı %	Toplam Üretim (TL)	Pazar Payı %	
1	Neova Sigorta A.Ş.	1.638.481.062	47%	1.304.406.232	58,45%	25%
2	Bereket Sigorta A.Ş.	1.094.419.704	31%	417.132.359	18,69%	162%
3	Doğa Sigorta A.Ş.	384.234.071	11%	403.599.055	18,09%	-4,8%
4	Bereket A.Ş.	181.889.644	5%	29.638.827	1,33%	513%
5	Katılım Emek. A.Ş.	67.055.317	1,9%	51.822.522	2,32%	29%
6	Ziraat Sigorta A.Ş.	26.329.133	0,77%	12.172.507	0,55%	116%
7	HDI Sigorta A.Ş.	25.805.857	0,75%	0	0,00%	0,%
8	Vakıf Emek A.Ş.	8.307.811	0,24%	9.752.083	0,44%	-14%
9	Unico Sigorta A.Ş.	4.853.579	0,14%	0	0,00%	0%
10	Ziraat Hayat A.Ş.	4.500.830	0,13%	3.037.125	0,14%	48%
11	Güneş Sigorta A.Ş.	478.618	0,01%	0	0,00%	0%
12	Groupama A.Ş.	464.216	0,01%	0	0,00%	0%
	Sektör Toplam	3.436.819.840	100%	2.231.560.711	100%	54%

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği

Tablo 4’de katılım sigortacılığı branşlarına göre prim üretimleri yer almaktadır. 2019 yılında tüm branşlarda katılım sigortaları toplam 3.4 milyar TL sigorta primi üretimi gerçekleştirmiştir. Katılım sigortacılığının 2019 verilerine bakılacak olursa %94’lük pazar payına hayatdışı branş sahipken %6’lık pay hayat branşına aittir. Tüm branş dallarında ise en yüksek hacmi %48’lik oran ve 1.5 milyar TL prim ile kara araçları sorumluluk sigortası alırken onu %46 pay ve

1.4 milyar TL ile trafik-yeşilkart sigorta branşı primleri takip etmektedir. 2019 yılında hayatdışı branşına ait prim üretimi 2018 yılına göre %49'luk büyüme sağlarken, hayat branşında %183'lük bir büyüme meydana gelmiştir. Tüm branşlarda ise %54'lük bir büyüme gerçekleşmiştir. 2019 yılı içerisinde bir önceki yıla göre hiçbir branşta azalma yaşanmamıştır. En yüksek büyüme oranları su araçları ve genel zararlar branşlarında yaşanmıştır.

Tablo 4. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Sigorta Şirketlerinin 2019-2018 Yılları Branş Bazında Prim Üretimleri

Branş Adı	2019		2018		Değişim (%)
	Toplam Üretim (TL)	Pazar Payı %	Toplam Üretim (TL)	Pazar Payı %	
Kaza	297.660.372	9,21%	177.373.874	8,22%	67,82%
Hastalık-Sağlık	38.745.760	1,20%	25.397.871	1,18%	52,56%
Kara Araçları	399.835.776	12,38%	289.070.732	13,39%	38,32%
Kasko	399.835.776	12,38%	289.070.732	13,39%	38,32%
Raylı Araçlar	0	0,00%	0	0,00%	0,00%
Hava Araçları	0	0,00%	0	0,00%	0,00%
Su Araçları	244.315	0,01%	44.256	0,00%	452,05%
Nakliyat	15.630.019	0,48%	9.893.709	0,46%	57,98%
Yangın Ve Doğal Afetler	256.625.757	7,94%	177.129.438	8,20%	44,88%
Genel Zararlar	604.765.283	18,72%	110.572.867	5,12%	446,94%
Kara Araçları Sorumluluk	1.552.947.303	48,07%	1.329.795.351	61,60%	16,78%
Trafik-Yeşil Kart Dahil	1.498.555.029	46,38%	1.282.826.225	59,42%	16,82%
Hava Araçları Sorumluluk	0	0,00%	0	0,00%	0,00%
Su Araçları Sorumluluk	0	0,00%	0	0,00%	0,00%
Genel Sorumluluk	16.681.113	0,52%	12.071.893	0,56%	38,18%
Kredi	85.985	0,00%	0	0,00%	0,00%
Kefalet	2.707.473	0,08%	1.711.512	0,08%	58,19%
Finansal Kayıplar	1.441.003	0,04%	1.052.135	0,05%	36,96%
Hukuksal Koruma	43.372.193	1,34%	24.762.599	1,15%	75,15%
Destek	0	0,00%	0	0,00%	0,00%
Hayatdışı Toplam	3.230.742.355	94,0%	2.158.876.238	96,7%	49,6%
Hayat Toplam	206.077.486	6,0%	72.684.473	3,3%	183,5%
Genel Toplam	3.436.819.840	100%	2.231.560.711	100%	54,0%

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği ve Şirket web sitesindeki verilerden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

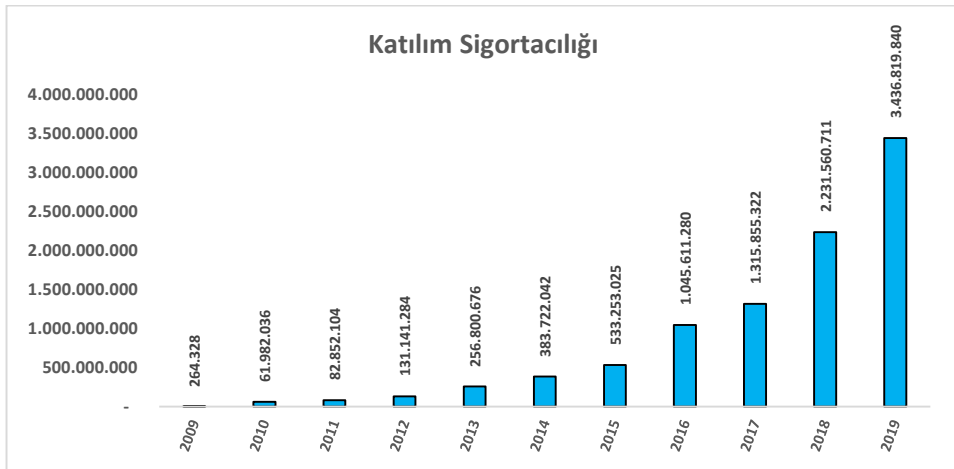
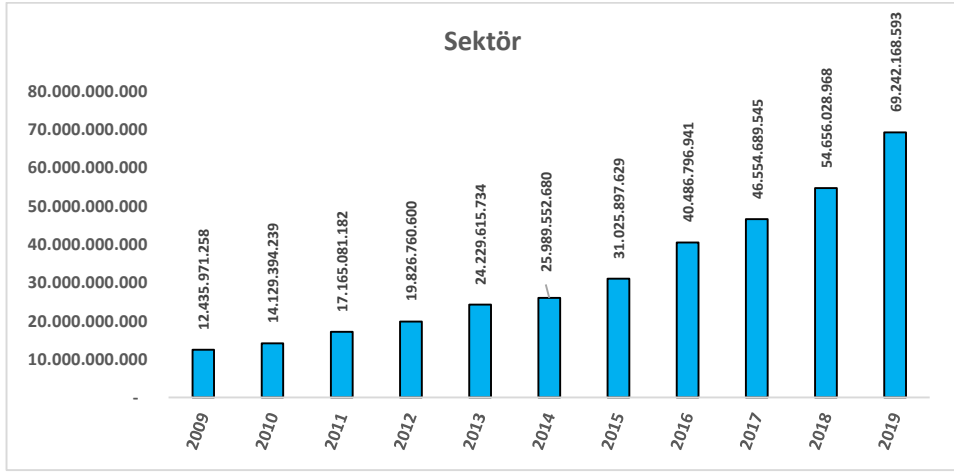
Aşağıda yer alan Tablo 5’de görüleceği üzere gerek katılım sigortacılığı gerekse sigortacılık sektörü 2009 yılından 2019 yılına kadar sürekli büyümektedir. 2009 yılında ilk poliçenin kesildiği zamandan 2019 yılına kadar katılım sigortacılığının ürettiği primler sürekli yüksek bir büyüme hacmi yakalamıştır. 2009 yılında sadece 264 milyon TL prim üreten sektör 2019 yılı itibariyle 3.4 milyar TL’lik hacme ulaşmıştır. Sigortacılık sektörü ise 2009 yılında 12 milyar TL prim üretiminden 2019 yılı itibariyle 69 milyar TL’lik prim üretime ulaşmıştır. 2019 yılı itibariyle katılım sigortacılığı toplam sigortacılık sektörünün %5’ini oluşturmaktadır.

Tablo 5. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Sigorta Şirketleri ve Sektörün 2009-2019 Yılları Prim Üretimleri

Tarih	Katılım Sigortacılığı		Sektör	
	Prim (TL)	Yıllık Reel Değişim	Prim (TL)	Yıllık Reel Değişim
2009	264.328	100%	12.435.971.258	100%
2010	61.982.036	233%	14.129.394.239	14%
2011	82.852.104	34%	17.165.081.182	21%
2012	131.141.284	58%	19.826.760.600	16%
2013	256.800.676	96%	24.229.615.734	22%
2014	383.722.042	49%	25.989.552.680	7%
2015	533.253.025	39%	31.025.897.629	19%
2016	1.045.611.280	96%	40.486.796.941	30%
2017	1.315.855.322	26%	46.554.689.545	15%
2018	2.231.560.711	70%	54.656.028.968	17%
2019	3.436.819.840	54%	69.242.168.593	27%

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği ve Şirket web sitesindeki verilerden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Aşağıda yer alan Grafik 4’de ise katılım sigortacılığı ve sektörün prim üretimlerinin 2009-2019 yıllarına ait grafik ortamındaki gelişim seyri gösterilmiştir.

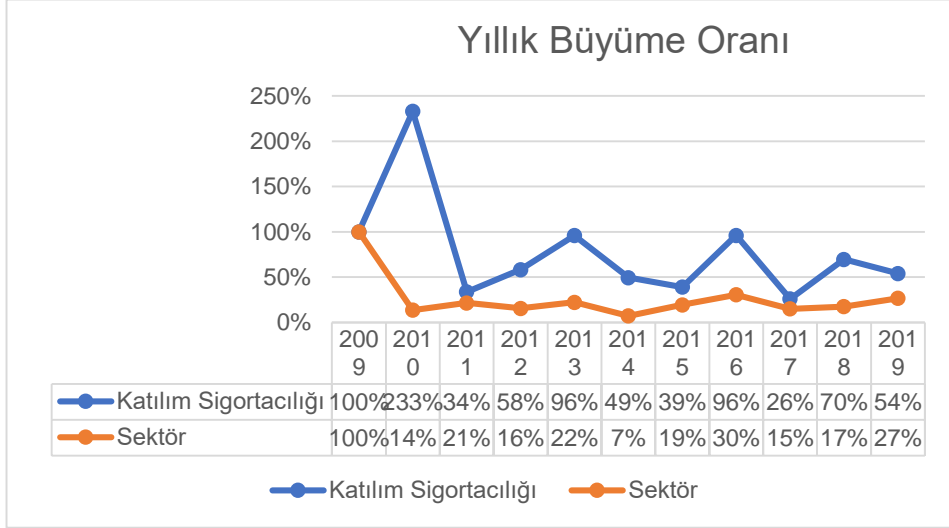
Grafik 4. Katılım Sigortacılığı ve Sektör 2009-2019 Prim Üretimleri

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği ve Şirket web sitesindeki verilerden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 5’de görüleceği üzere 2009-2019 dönemine ait katılım sigortacılığı ve sigortacılık sektörünün bir önceki yıla göre büyüme oranı ele alınmıştır. Katılım sigortacılığının büyüme yüzdelerine bakılacak olursa sektör sadece 2017 yılında %26 büyürken diğer yıllar %30 üzerinde bir büyüme hacmi yakalamıştır. Sektöre ilk adım atması ile birlikte 2010 yılında %233 büyürken, 2013 ve 2016 yılında olağanüstü bir performans göstererek %96 büyüme hacmini yakalamıştır. Sektör ise katılım sigortacılığının gösterdiği bu büyüme ivmesini istenilen ölçüde yakalayamamıştır. En yüksek büyüme performansını 2016 yılında %30’luk hacim ile yakalamıştır. Genel olarak

bakıldığında 2009 yılından itibaren katılım sigortacılığı her yıl sektörün üzerinde bir büyüme oranı yakalayarak başarılı performansını sürekli sağlamıştır.

Grafik 5. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Sigorta Şirketleri ve Sektörün 2009-2019 Yılları Büyüme Oranı

Kaynak: Türkiye Sigorta Birliği ve Şirket web sitesindeki verilerden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

SONUÇ

Sigortacılık, bireyleri ve kurumları olası risklerin zararlarına karşı koruyan bir sistemdir. Ekonominin gelişmesine bağlı olarak sigortacılık sistemi de gelişmiş ve farklı türlerde hizmet vermeye başlamıştır. Katılım sigortacılığı sistemi, İslami prensiplere uygun faaliyet gösteren bir sigortacılık türü şeklinde ortaya çıkmıştır. Katılım sigortacılığı, konvansiyonel sigortacılığa nazaran henüz çok yeni bir kavramdır. Türkiye’de katılım sigortacılığı ilk 2009 yılında sektörde yerini almıştır.

Katılım sigortacılığının Türkiye’deki gelişim sürecinin incelendiği çalışmada, sektöre yeni giren şirketler ve sektördeki aktörler ele alınmış, katılım sigortacılığı alanındaki ilk prim üretiminin gerçekleştiği 2009 yılından 2019 yılına kadarki süreçteki prim üretimlerinin büyüme oranı ve son yıllardaki performansı analiz edilmiştir. 2017 yılında yayınlanan Katılım Sigortacılığı Yönetmeliği ile birlikte sektöre birçok yeni firma girmiş ve bu alanda ciddi olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Prim üretiminde de katılım sigortacılığı sigortacılık sektörüne nazaran son yıllarda çok daha hızlı bir büyüme ivmesi

yakalamıştır. Prim üretimindeki büyümenin yanı sıra katılım sigortacılığı sektöründe faaliyet gösteren şirket sayısında da hızlı bir artış yaşanmıştır.

Dünya’da 4 trilyon Amerikan Doları yıllık prim üretimine ulaşan sigortacılık sektörü içerisindeki katılım sigortacılığı payının çok düşük olması gelecekte bu sektörü ilgi odağı haline getirecektir. Bu derece potansiyeli yüksek olan sektörün Türkiye’de büyüme trendi de dikkate alındığı vakit sektörün gelecekte daha da hareketli olacağı beklenilmektedir. Hukuki zeminin oluşturulması ile birlikte gerek kamunun gerekse yabancıların katılım sigortacılığı sektörüne yatırım yapma istahlarının artarak devam etmesi beklenmektedir. Çalışmada da görüldüğü üzere 2009-2019 yılları arasında katılım sigortacılığının prim üretimindeki artışlar, sektöre yeni giren şirket sayıları ve yapılan çalışmalar bu beklentiye destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA

- AAOIFI, F. F. S.-. (2018). *Faizsiz Finans Standartları - AAOIFI*. İstanbul: TKBB Yayınları.
- Abdullah, A. ve Yaacob, H. (2012). Legal and Shariah Issues in the Application of Wakalah-waqf Model in Takaful Industry: An Analysis. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 65, 1040–1045.
- Altıntaş, K. M. (2016). Katılım Bankacılığı Çerçevesinde Alternatif Bir Sigorta Sistemi: Tekafül Sigorta Sisteminin Türkiye’de Uygulanabilirliği. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 115–142.
- Arzova, S. B. ve Şahin, B. Ş. (2020). Tarımsal Üretimde Tekafül Sigortacılığı ve Bir Model Önerisi. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 15(53), 229–253.
- Askari, H., Iqbal, Z. ve Mirakhor, A. (2015). *Introduction to Islamic Economics*. West Sussex: Wiley.
- Aslan, H. (2015). Takaful (Islamic Insurance) Applications in Turkey: Problems And Proposals. *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 93–117.
- Ayub, M. (2007). *Understanding Islamic Finance*. West Sussex: John Wiley & Sons.
- Bernard, C. (2013). Risk sharing and pricing in the reinsurance market. G. Dionne (Ed.), *Handbook of Insurance: Second Edition* içinde (ss. 603–626). New York: Springer International Publishing.
- Beşer, F. (2016). *İslam’da Sosyal Güvenlik*. İstanbul: Nun Yayıncılık.
- Billah, M. M. (2019). *Islamic Insurance Products. Islamic Insurance Products*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

- Bölükbaşı, A. G. ve Pamukçu, E. B. (2009). *Sigortanın Temel Prensipleri*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Çalık, A. (2011). *Tekâfûl Sigorta Sistemi ve Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çipil, M. (2019). *Sigortacılık & Risk Yönetiminin Temelleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Dalgın, N. (2009). Sigorta. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (ss. 159–164). İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Dinç, Y. (2019a). *Tasarrufla Dayalı Finans*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Dinç, Y. (2019b). “Improving the Takaful Sector in Islamic Countries” *COMCEC COORDINATION OFFICE Standing Committee for Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation (COMCEC)*.
- Güvel, E. A. ve Güvel, A. Ö. (2018). *Sigortacılık*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hacak, H. (2006). İslam Hukukunda Sigorta ve Fıkıh Bilginlerinin Sigortaya Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(30), 21–50.
- Hancı, M. (2007). *Katılım Bankalarında Sigortacılık İşlemleri ve Uygulaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hazine Müsteşarlığı. (2017). *Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik*.
- IFSB. (2013). *Standard On Risk Management for Takāful (Islamic Insurance) Undertakings*. IFSB-14, International Financial Services Board.
- Islamic Financial Service Board. (2019). *Stability Report 2019*.
- Katsider. <http://www.katilimsigortaciligi.org/kurumsal/katilim-sigortaciligi-derneği-7.html> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 15.08.2020)
- Kuran-ı Kerim.
- Kwon, W. J. (2007). Islamic principle and Takaful insurance: Re-evaluation. *Journal of Insurance Regulation*, 26, 53–81.
- Laçınbala, Y. ve Ünsal, H. (2019). An Overview on Window Model in Participation Insurance (Takaful) System. *Sosyoekonomi*, 27(42), 181–202.
- Malik, A. ve Ullah, K. (2019). *Introduction to Takaful Theory and Practice*. Gateway East, Singapore: Palgrave Macmillan.
- Öner, M. H. (2018). Development of Islamic Insurance From the Perspective of Participation Insurance Regulation. *JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy*, 3(1), 59–71.

- Özbolat, M. (2017). *Temel Sigortacılık: Mevzuat, Organizasyon, Uygulama*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özcan, M. E. ve Hazıroğlu, T. (2000). Katılım Bankacılığı. *Bereket Dergisi*, 8, 8–10.
- Özüdoğru, H. (2018). Katılım Sigortacılığı ve Türkiye'deki Durumu. 3. *Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 53(1), 1–16.
- Sinha, T. ve Vaughan, E. J. (1994). *Fundamentals of Risk and Insurance. The Journal of Risk and Insurance* (C. 61).
- Söyler, İ. (2018). *Tüm Yönleriye Tekâful (İslami Sigorta)*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- TDK. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi 01.07.2020).
- Terzioğlu, B. (2019). *Sigorta Acentelerinin Konvansiyonel ve Tekâful Sigorta Pazarlamasına Yaklaşımları Üzerine Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Tolefat, A. K. ve Asutay, M. (2013). *Takaful Investment Portfolios*. West Sussex: Wiley.
- Türk Ticaret Kanunu
- Üstün, Y. (2014). Sigorta, Tekâful ve Kooperatif Sigortacılığı. *Karınca Dergisi*, 80(927), 1–12.
- Wahab, A. R. A., Lewis, M. K. ve Hassan, M. K. (2007). Islamic Takaful: Business Models, Shariah Concerns, and Proposed Solutions. *Thunderbird International Business Review*, 49(3), 371–396.
- Yaslıdağ, B. (2017). *Sigortacılık: Sigorta Araçları, Sigorta İşlemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yavuz, D. ve Özdemir, O. (2016). Katılım (Takaful) Sigortacılığı Sektörünün Gelişimi ve Mali Açından Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. S. B. Kahyaoğlu ve Z. U. Özkara (Ed.), *Katılım Finans: Teorik ve Ampirik Çalışmalar* içinde (ss. 421–446). Ankara: Gazi Kitapevi.
- Yazıcı, S. (2015). *Tekâful Sigortacılığında Ürün Geliştirme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.